

Sjeldne metaller Gull verdt

Dalane er søkkrik på malmreserver

► Det er ikke bare vindkraft som blåser Dalanes vei. I berggrunnen anslår NGU **malmreserver verdt over 500 milliarder kroner.**

DALANE

For hele landet under ett anslo NGU (Norges Geologiske Undersøkelser) kongerikets skjulte metallverdier til 1388 milliarder kroner. Grus, pukkk og mineraler ble anslått til 467 milliarder kroner. Og går man bokstavelig talt i dybden under gamle gruver og ellers stort sett overflatefunn, snakker vi kanskje om verdier på størrelse med flere oljefond.

Bare Titanias ilmenittreserver i Sokndal er verdsatt til 300 milliarder kroner.

NGU har også lagt sammen mange ilmenittregistreringer særlig på nordsiden av E 39 fra Heskestad i retning Helleland. Men Tellenes og Skogestad i Sokndal har mer og fetere malm. Med gråberget som må sprenges for å avdekke malmen, blir det seks tonn stein til overs for hvert tonn ilmenitt.

Hadde det ikke vært for dyr transport, kunne Titania dekket hele Rogalands pukkkbehov, og vel så det.

Dyrt og sjeldent

Norsk Hydro, i dag Yara, har tidligere registrert mye apatitt i Dalane – særlig i Bjerkreims del av det som geologene kaller den lagdelte Bjerkreim-Sokndalintrusjonen. Apatitt er en viktig kilde for fosfor til kunstgjødsel. Også legeringsmetallet vanadium, som gjør stål seigt, er det mye av. Ellers går ferrometaller (jern, mangan og titan) igjen.

Selskapet REE Mining AS har nylig søkt Direktoratet

for mineralforvaltning om undersøkelsesrett i fem felt kalt Bjerkreim 1, 2, 3, 4 og 5. REE står for Rare Earth Elements (sjeldne jordartsmineraler) som bastnasitt, monazitt, euxinitt og fergusonitt. Sjeldne grunnstoffer som iridium, tantal, neodum, europium, nobium, scandium og indium kan være verdt sin vekt i gull.

Spor av indium, som nyttes i mikroelektronikk og LCD-skjermer, er påvist nær Bاندakslu gruver i Telemark. Hva Dalane kan skjule av slike skatter, kan bli ren bonus.

Sølv og wolfram

Det meste av feltene REE Mining AS vil se på, ligger faktisk i Eigersund, fra Helleland til Terland langs fylkesvei 42, samt ett felt på begge sider av E 39 i Heskestad i Lund.

– Da blir det vel feil å bruke navnet Bjerkreim?

– Nei, grunnen er at feltene tar navn etter Bjerkreim-Sokndalintrusjonen, sier direktør Øyvind Standeren Pedersen i REE Mining.

Selskapet hans er delaktig i flere undersøkelser. Av de som synes mest lovende, nevner Pedersen et område rundt gullskjerpet til Bømlø Goldmining Company DA på Lykling. Der det var rene gullfeberer på slutten av 1800-tallet, er det kanskje mer å hente. Pedersen er også opptatt med å kartlegge resterende molybdenforekomster på Knaben i Kvinesdal.

I fjor søkte Boge Group om

å lete etter sølv ved Gullvatnet nær nedlagte Gursli molybdengruve i Lund og Sokndal, samt thorium i Sandnes.

– Vi er ikke kommet skikkelig i gang, sier daglig leder Jan Fjellvedt. Andre har lest om nedlagte wolframgruver i Ørsdalen og leter etter mer.

Overrasket

Ordfører Marthon Skårland blir nesten stum når Aftenbladet antyder malmreserver verdt et par hundre milliarder kroner i hans kommune Bjerkreim. Så langt har ikke kommunen hatt noen «mineralstrategi».

– Men jeg har flere ganger tenkt på at når noen av verdens ressurser er i ferd med å tømmes, kan kanskje wolframgruvene i Ørsdalen åpnes igjen, sier Skårland i en foreløpig kommentar.

Hvordan metall- og mineralressursene bør forvaltes, skal gruvesjef Knut Petter Netland fra Titania innlede om under Geologidagene i Trondheim 6.-7. februar.

HANS E.H. JACOBSEN

hans.jacobsen@aftenbladet.no

Godt Titania-år

SOKNDAL

– Vi hadde full produksjon i fjor og endte på rundt 870.000 tonn ilmenitt. Prisene var best på nyåret, men ble siden påvirket av finansuroen i Europa og USA, sier direktør Dag Larsen i Titania.

Han er både spent og usikker på om det løser litt igjen utover 2013. Hjørnesteinsbedriften har 270 ansatte og gir indirekte jobb til langt flere.

Miljø Ognaelva

Elvemusling er fredet. I Rogaland har arten hovedutbredelse i jærelvene Figgjo, Håelva, Ognå og Kvasheimåna. Den finnes også spredt i enkelte andre lakse- og ørretelver i fylket. FOTO: NORSKE LAKSEELVER

Elvemusling gjør comeback på Jæren

HÅ

Rødlistearten elvemusling var nesten utryddet fra Ognaelva. Muslingen er nå reetablert i seks kilometer av elva – som følge av kalking.

Det viser overvåkning av bestanden i regi av Norsk institutt for naturforskning (NINA). I 2011 ble det funnet levende elvemusling på 11 av 12 undersøkte stasjoner i Ognaelva.

Arten er nå påvist fra innløpet av Øvrabøvatnet til Hylland bru, nedstrøms Hetland kraftstasjon, en elvestrekning på 5,8 kilometer.

Perlefiske

Historiske opplysninger tyder på at elvemusling tidligere var utbredt i hele den lakseførende strekningen av vassdraget på om lag 30 kilometer. Allerede på 1700-tallet er Ognaelva nevnt som en god muslingelv i forbindelse med perlefiske.

I en del av larvestadiet er elvemuslingene avhengig av å sitte på gjellene til lakse eller ørretunger. Forskere peker på at årsakene til at arten nesten bukket under i Ognå er sammensatte. Men kanalisering, intensiv landsdrift,

siloutslipp, perlefiske og forsurende gjorde leveforholdene vanskelige.

Fulgt siden 1999

Kalking av Ognaelva kom i gang i 1991. Muslingbestanden har vært overvåket siden 1999. Ifølge NINA tilhører to tredeler av muslingbestanden i elva nå «kalkingsgenerasjonen».

Sammen med laks er en pH-verdi over 6,2 og minimalt innhold av aluminium og andre tungmetaller viktigste forutsetninger for å sikre en stabil bestand av elvemusling i Ognaelva.

ODD PIHLSTRØM

odd.pihlstrom@aftenbladet.no

Elvemusling

Margaritifera margaritifera

► **Status:** Sterkt truet på Verdens naturvernunionens (UNCN) globale rødliste 2010. På norsk rødliste har arten status som sårbar. Prioritert art i Naturmangfoldloven.

► **Ansvar:** Norge har nesten en tredel av de kjente gjenværende lokaliteter med elvemusling og mer enn halvparten av antall muslinger i Europa, ifølge beregninger.

KILDE: ARTSDATABANKEN

Brannvern Gjestetall

Bryne mølle blir reddet som stor konsertarena

BRYNE

Ved å utstyre dørene med panikkbeslag – håndtak som åpnes ved ett grep – kan det fortsatt holdes store konserter i Bryne mølle.

Dermed taler alt for at Bryne mølle fortsatt er Jærens hovedscene for rock og pop.

– Vi har nettopp fått en foreløpig rapport etter brannsjekken

som ble tatt onsdag. Den viser at vi kan få godkjent rundt 280 gjester. I tillegg kommer vakter og musikere. Og da er vi ikke så langt fra der vi en gang var, opplyser eiendomssjef i Time kommune, Sveinung Riska.

Sikkerhetsvurderingen fra 2001, som plutselig dukket opp for kort tid siden, tilsa at møllebygget bare kunne ha 190 gjester, ikke 300 som før. Dermed

konstaterte arrangørene at det ikke lenger var mulig å dra store artister til Jæren. Publikumstallet ble for lite.

Men kommunen kastet seg rundt, fikk nærmest på sparket leid inn et firma til å foreta en helt ny brannsjekk.

– Det må gjøres litt mer dokumentasjon, men det ser ut som om saken nå er løst, lyder det fornøyd fra eiendomssjefen.

For å få lokalene godkjent for 280 gjester, må kommunen gjøre et par sikkerhetstiltak. Blant annet må dørene kunne åpnes lettere enn i dag, og de må utstyres med panikkbeslag, slik at de kan åpnes bare ved et grep.

I helgen arrangeres Brynerocken etter gamle krav, fordi tillatelsen ble gitt før de nye kravene dukket opp.

GEIR SVEEN

Restriksjoner

Reaksjonene var sterke etter at Aftenbladet sist fredag meldte at det kunne bli slutt både for Ranglerock, Brynerocken og alle andre store konserter i Bryne mølle på grunn av ny sikkerhetsvurdering.